הלכה · משנה תורה · מפרשים · שער המלך · ספר עבודה

שער המלך על משנה תורה, הלכות ביאת מקדש

רבי יצחק נוניס בילמונטי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שער המלך על משנה תורה, הלכות ביאת מקדש

רבי יצחק נוניס בילמונטי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שער-המלך-על-משנה-תורה-הלכות-ביאת-מקדש/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה ח 4
פרק ד 7
הלכה ד 7
הלכה ו 7
הלכה ז 8
הלכה ח 11
הלכה יד 12
הלכה יז 15
פרק ו 16
הלכה י 16

פרק ג

הלכה ח

וכן מצורע שנכנס לירושלים לוקה כו'. כתב מרן וז"ל ואף ע"ג דר"ח סבר דפטור כיון דפלוגתא דר"י ור"ש היא פסק רבינו כר"י כו' והק' לי ה"ה כהר"י אלגאזי ה"י דבפ' אלו דברים דס"א ע"ב פרכינן התם ור"י שפיר קאמר ר"ש ההוא מבעי ליה לכדתניא ר"א אומר יכול דחקו זו"מ ונכנסו לעזרה בפסח הבא בטומא' יכול יהיו חייבים ת"ל וישלחו מן המחנה כו' בשעה שטמאי מתים משתלחים זו"מ משתלחים כו' ובפ' מי שהיה דצ"ה ע"ב מבואר דסברת ר"א הלזו במחלוקת היא שנויה דת"ק דר"א פלי"ג וס"ל דעל אכילת קדשים פטורים ועל ביאת מקדש חייבים ופי' רש"י ז"ל והרע"ב ז"ל שם דת"ק דר"א דריש לקרא דוישלחו מן המחנה לחילוק מחנו' כדדריש ר"ש ורבינו ז"ל בפ"ד מה' אלו דין י"ב פסק כת"ק דר"א ועיין במרן כ"מ שם ואם כן נמצא רבינו ז"ל מזכה שטרא לבי תרי דכיון דפסק כר"י ע"כ לו' דקרא דוישלחו אצטריך לדר"א ולענד"נ דלאו קו' היא משום דבפ' א"ד פרכינן התם לר"ש דאמר ויאמר זב ואל יאמר מצורע ואני אומר זבין משתלחין מצורעין לא כ"ש למה נאמר מצורע ליתן לו מחנה שלישית מאי חומריה דמצורע מזב שכן טעון פרימה ופריעה כו' אדרבא זב חמור שכן מטמאי משכב ומושב כו' אמר קרא זב לרבות בעל קרי מצורע חמור מבעל קרי כו' אדרבא ב"ק חמור שכן מטמא במשהו ס"ל כר"נ דתניא ר"נ אומר משום ר"י זב צריך כחתימת פי האמ' כו' יע"ש וא"כ מבואר הוא דלר"ש דמייתר ליה מצורע ליתן לו מחנה שלישית הוא משום דס"ל כר"נ דזב צריך כחתימת פי האמה וכיון שכן מצורע חמור מב"ק ומש"ה אייתר ליה ליתן מתנה ג' אמנם לרבנן דר"נ דס"ל דזב מטמא כר"ש קרא דמצורע אצטריך לגופיה דלא נפ"ל מק"ו דב"ק משום דאיכא למיפרך מה לב"ק שכן מטמא בכ"ש וכיון שכן אכתי איכא למימר דזבין ומצורעין משתלחין למחנה אחד דהיינו מחנה ישראל ומש"ה אצטריך קרא דבדד ישב ליתן לו מחנה שלישית ולא לנתוקי לעש' כדס"ל לר"ש וכיון שרבינו ז"ל פסק בפ"א מה' מחוסרי כפרה דין ט' דזב מטמא בכ"ש דלא כר"נ מש"ה פסק דמצורע שנכנס לפנים ממחיצתו לוקה משום דלרבנן דר"נ ע"כ קרא דבדד ישב אצטריך ליתן לו מחנה ג' ולא לנתוקי לעשה כר"ש דלא נפ"ל מקרא דוישלחו מן המחנה כמדובר ואי קשיא לך אם כן כי פרכינן ור"י שפיר קאמר ר"ש אמאי לא משני דר"י ס"ל כרבנן דר"נ דזב מטמא בכ"ש דמהשתא לא אייתר לן קרא דוישלחו מן המחנה ולחילוק מחנות ומש"ה דריש ליה ר"י מקרא דבדד ישב הא ודאי לא תיקשי משום דאפילו נימא דר"י ס"ל כרבנן דזב מטמא בכ"ש לא אייתר לן מצורע ליתן לו מחנה ג' מ"מ אכתי מקרא דוישלחו מן המחנה נפ"ל

שפי' דזבין משתלחין חוץ למחנה לויה משום דליכתוב רחמנא טמא מת וזב אתי מק"ו דלכ"ע זב חמור כדאיתא התם אלא דרבנן דר"נ איכא למימר דזו"מ משתלחין למחנה אח' אבל זבין וט"מ במחנה א' ל"ל מיתורא דזב ואם כן היינו דפריך תלמודא שפי' לר"י דקאמר יכול יהיו זבין וטמאי מת משתלחין למחנה אחד כו' דלהא לא אצטריך קרא דשפי' קאמר ר"ש דמקר' דוישלחו נפ"ל דיאמר טמאי מת כו' וזה פשוט אלא מיהו אכתי קשה קצת אצלי מ"ש רבינו ז"ל בראש הפ' דמחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה כו' שומע אני שהמצורע והזב וטמאי מת שלשתן במקום אחד כו' והשתא קשה כיון דרבינו ז"ל פסק כת"ק דר"א חילוק מחנות לזב וטמאי מת מקרא דוישלחו מן המחנה נפ"ל דיאמר ט"מ ואל יאמר זב כדדריש ר"ש ואם כן איך כתב רבינו שומע אני ג' במקום אחד ולזה י"ל דכיון דהכי דריש לה בספרי נקט רבינו כלשון הספרי כיון דלא נפקא ליה מידי לענין דינא וכדאיתא בדוכתי טובא כן נר' לי ועוד אפשר לומר דאע"ג דרבינו ז"ל פסק כר"י אפי"ה פסק כת"ק דר"א משום דס"ל דקרא דוישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב אצטריך לדרשא אחרינא דבפ' בנות כותים בדל"ה דאיבעיא לן ראיה ראשונה של מצורע מהו שתטמ' במשא פשיט לה אביי התם דמטמא במשא משום דאקשי' רחמנ' מצורע לזב גמור מה זב גמור מטמא במשא אף ראי' ראשונה של מצורע מטמא במשא ורבינו ז"ל בפ"א מהלכות מטמאי מו"מ דין י"ג כתב וז"ל ראי' ראשונ' של מצורע מטמא במשא שנא' כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש הרי מצורע כזב גמור כו' עי"ש אשר מבואר שהוא מפרש מ"ש אביי אקשיה רחמנא מצורע לזב גמור דהיינו מקרא דוישלחו מן המחנה ושלא כפרש"י שם ועיין במ"ש הרב מש"ל שם יע"ש ואם כן איכא למימר שפיר דלפום מאי דקי"ל כאביי אפילו למאי דקי"ל כת"ק דר"א אפי"ה מצינן למפסק כר"י דקרא דבדד ישב אצטריך ליתן לו מחנה ג' דלא נפ"ל מקרא דוישלחו מן המחנה דההוא אצטריך לאקשינהו לאשמועינן דראיה ראשונה של מצורע מטמא במשא ותלמודא דפריך ור"י שפיר קאמר ר"ש ה"נ הו"מ לשנויי דאצטריך להיא דאביי אלא משום דאכתי לא שמיע ליה היא דאביי הוצרכו לשנויי דס"ל כר"א כנ"ל נכון ובפשטא דשמעתתא הוקשה אצלי במאי דקאמר יאמר ט"מ ואל יאמר זב ואני אומר כו' דהא קי"ל אין מזהירין מן הדין ואפילו למ"ד עונשין מן הדין מודה דאין מזהירין והיה נראה להוכיח מכאן דדוקא בלאו הוא דאמרינן אין מזהירין אבל עשה מזהירין ומסתברא למימר הכי לפי מ"ש התוס' בריש אז"נ דבלאוין שאין לוקין עליהם מזהירין מן הדין יע"ש וא"כ דכוותא נמי באיסור עשה כיון דאין לוקין עליהם מזהירין מן הדין ושלא כדעת ה"ה ז"ל שכתב בס"פ ך' מה' שבת דאפי' עשה אין מזהירין ועיין בהרב ל"מ שם וכן נראה לע"ד שזה דעת התוס' ז"ל

ממ"ש בפ"ק דקידושין דל"ד ע"ב ד"ה ואנא אמינא שהקשה וז"ל וא"ת כיון דלא נילף חיובא דהקהל ממצה ל"ל דאמר ליכתוב רחמנא מצה ולא בעי הקהל בלא מצה נמי נפ"ל חיוב בקהל מק"ו דטפלים חייבים נשים לא כ"ש כו' והשתא אי ס"ל כדעת ה"ה דעשה נמי אין מזהירין מה קו' אי לא כתי' מצה כלל לא ילפי' חיובא בהקהל מק"ו דטפלים משום דאין מזהירין מן הדין אמנם השתא דכתיב מצה ילפינן שפיר מק"ו משום דאינו אלא גלוי מילתא בעלמא דלא נילף ראי' דהקהל מעולת ראי' דפטור ואהני ק"ו למילף ממצה אלא נראה ודאי דס"ל דבעשה מזהירין מן הדין וכן נראה להוכיח עוד מההיא דגרסינן במכות דט"ו אמר עולא לא יאמר ולו תהיה לאשה באונס ולגמור ממוציא שם רע מק"ו ומה מוציא שם רע שלא עשה מעשה אמר קרא כו' והשתא ק' דהא אין מזהירין מ"ה אלא משמע ודאי דעשה מזהירין לכ"ע ולדעת ה"ה לא ידעתי מה יענה לסוגייא הלזו וצ"ע ומ"מ לדאתאן עלה נראה דקושיין לא מיתבא בהכי דאכתי קשה דנהי דלעשה דוישלחו כו' איכא למימר שפיר דאתי מק"ו מיהו אכתי נימא דלהכי כתבי' קרא למצורע בהדייא משום אזהרה דולא יטמאו את מחניהם דכתיב בתר הכי דמק"ו אין מזהירין ואולי י"ל דק"ו אינו אלא גלוי מילתא דטמא לנפש דקרא מיירי אף בשאר טמאים כגון זבין ומצורעים דהנהו נמי טמאין מקרו ואע"ג דכתיב טמא לנפש מרבינן להו מתיבת טמא ודומה לזה כתבו התוס' פרק כ"ש ד"ה איכא בינייהו וז"ל וא"ת והיכי יליף שאר משקין מק"ו הא אין מזהירין מ"ה וי"ל דהאי ק"ו אינו אלא מגלי דבישול דקרא איירי אף בשאר משקין עכ"ל הרי דאע"ג דקרא כתיב בהדיא מבושל במים ק"ו אהני לן לרבונהו בתיבת מבושל דבשאר משקין נמי מיקרי מבושל ה"נ דכוותא אלא דאכתי קשה למאי דקאמר בתר הכי יאמר זב ואל יאמר מצורע כו' דהכא ודאי לא שייך למימר הכי כמובן ודרך אגב ראיתי לעמוד עמ"ש הרא"ם בפ' תצא ד"ה ואסור ליכנס בס"ד וז"ל ושמא י"ל דכיון דחייבה תורה ל"ת לנכנס למחנה לויה למדו שהנכנס למחנה שכינה עובר בעשה דויצא אל מחוץ למחנה ובל"ת דלא יבא אל תוך מחנה לויה וכ"ש מחנה שכינה וליכא למימר הכא אין מזהירין מ"ה דמחנה שכינה ומחנה לויה תרוייהו משום קדושתה של שכינה הוא וכחד מחנה חשיבי להו יע"ש ואני תמיה עליו דבההדיא אמרו בספרי הובא בילקוט ס' נשא סי' תרצ"ו וז"ל וישלחו מן המחנה ממחנה שכינה או שומע אני ממחנ' לויה כו' עד שלא יאמר יש לי בדין אם נדחו טמאין ממחנה ארון הקל ק"ו ממחנ' שכינה אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר וישלחו מן המחנה ללמדך שאין עונשין מן הדין והכי אמרי' התם סמוך ונראה משם ר"י ועיין בס' ת"ש הנה מבואר הפך דברי הרא"ם ז"ל ועוד אני תמיה עליו שכפי מה שהסכימה דעתו ז"ל בס' שמיני דכל דאיכא איסור

עשה מפו' בתורה מזהירין מ"ה וכדעת ה"ה ז"ל ויחס סברא הלזו לרש"י ז"ל ושלא כדעת הרמב"ן כמ"ש ע"ש באורך ובפשיטות הי"ל דהכא ליכא למימר אין מזהירין מן הדין כיון דאיכא עשה דויצא אל מחוץ למחנה וצ"ע:

פרק ד

הלכה ד

וכן טמא שטבל כו'. עיין בהשגת הראב"ד ובמה שתי' מרן בתי' אחרון דמיתה בידי שמים חמור מכרת ועיין בהרב מש"ל ז"ל ובפרק כ"ש דל"ב ע"ב מבואר דכרת חמור ממיתה בי"ש וכן מבואר בפרק הערל ד' ע"ג ובסוף פרק דם שחיטה אמרינן דמעילה איסור קל במיתה וקדשים איסור חמור בכרת ועיין בפירש"י שם ודוק:

מעשה חושב (**שפב**) ובמה שתירץ מרן בתי' אחרון דמיתה בידי שמים חמורה מכרת כו' ובפ' כ"ש מבואר דכרת חמור ממיתה בידי שמים כו'. תמהני דבהדיא אמרינן בשבת דף כ"ה ריש ע"ב דקודש חמיר מתרומה טמאה שהיא כמיתה משום דבקודש ענוש כרת וע"ש. ואיני יודע אמאי הקשה מהמאוחר היינו מפסחים וכן מיבמות כו' ולא הקשה משבת ועי' רש"י שם ע"א בד"ה וכרת כו' שכתב שם דבכרת הולך ערירי אבל לא במיתה בידי שמים וכן כתב ר"ת שם בתוס' בד"ה כרת כו' וע"ש:

הלכה ו

ואפי' נודע לו שהוא טמא קודם שיזרוק הדם וזרק הורצה. בפ"ק דיומא מייתי התם מתני' דקתני על מה הציץ מרצה על הדם כו' בין בשוגג בין במזיד וכתבו התוס' שם וז"ל הא דלעיל קאמר במזיד לא הורצה בפרק הקומץ מקשי לה ואיכא דמשני טומאתו בשוגג הן במזיד לא זריקתו בין בשוגג כו' ואיכא למ"ד איפכא כו' וא"ת אם כן בפרק הקומץ לישני כההיא דהציץ מרצה איירי מדאורייתא כו' ע"ש ועיין בהרב חד"ה ז"ל פ' כ"צ ד"פ ע"ב ד"ה נזרק דמו מ"ש וז"ל והוא הדין דהוה מצי להקשות כו' ע"ש וכנראה שאשתמיט מיניה דברי התוס' הללו ודפרק האשה רבה ד"צ מדלא הזכיר על דל שפתיו עוד ראיתי שהקשה שם הרב הנזכר לפי' ריב"א שם וז"ל ק"ק לפ"ז מאי פריך מההיא דהציץ מרצה בין בשוגג בין במזיד אימא דהוא איירי לענין פטור קרבן דפטור מדאורייתא ולא חייבו חכמים דהוי חולין בעזרה אבל במתניתין דהכא דאסר במזיד היינו הבשר לאכילה ומדרבנן עכ"ל ע"ש ואיני יודע מה לו עם פי' ריב"א שהרי קו' זו איתא לכל הפי' למאי דפריך בפרק הקומץ רבה דף כ"ה ברייתא דדם שנטמא כו' אברייתא דעל מה הציץ מרצה דאמאי לא משני הכי שהרי בפרק האשה רבה אוקימנא לברייתא דדם שנטמא

דהיינו דוקא להתיר בשר לאכילה אבל בעלים מיהא מתכפרו ולעיקר קו' י"ל דדחיקא ליה לתלמודא לשנויי הכי משום דכפי זה מאי דקתני בברייתא דעל מה הציץ מרצה על הדם כו' שנטמא בין בשוגג בין במזיד חלוקת במזיד לא הוי דומיא דשוגג שהרי בנטמא הדם אשוגג הציץ מרצה אף על אכילת בשר וכדקתני בברייתא דדם שנטמא וחלוקת במזיד לא הוי אלא לענין פטור קרבן וזה דוחק דבחדא מחתא מחתי להו ומשמע דמה שהציץ מרצה על השוגג מרצה נמי על המזיד ומשום הכי הוצרך לשנויי דקאי אטומאה או אזריקה למר כדאית ליה כו' דהשתא הוי בחדא מחתא דבין בשוגג בין במזיד מרצה אף על אכילת בשר כנ"ל נכון:

הלכה ז

וכן הציץ מרצה כו' אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלין. הנה מדברי רבינו ז"ל נראה שפוסק כרב יאושע דס"ל בפרק כ"צ דע"ו דאין הציץ מרצה על טומאת אוכלין אך הרב תוי"ט פ"ט דפסחים משנה ז' כתב דאע"פ שסתם ומשמע אין הציץ מרצה על האוכלין כלל מ"מ מ"ש בפ"א מה' פסולי המוקדשין דין ל"ד ובפ"ד מה' ק"פ ד"ב נראה בהדיא דהציץ מרצה על האוכלין בדיעבד אם זרק וכדאמרינן התם בפ' כ"צ אליבא דר"י וכן כתב הרב בל"מ ז"ל וחזר בו ממ"ש פרק י"א מה' פסולי המוקדשין וא"כ צ"ל שמ"ש רבינו כאן אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלין ה"ד לכתחלה שלא יזרוק מיהו אם זרק הורצה ולע"ד ק' טובא דאם כן משמע דס"ל לרבינו דהציץ מרצה על העולין לכתחילה ומותר לזרוק שהרי כתב וכן הציץ מרצה על טומאת דברים הקרבין כו' אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלין וכיון שכן קשה טובא שהרי בפ"א מה' פסולי המוקדשין דין הנזכר כתב רבינו ז"ל וז"ל כל הזבחים של יחיד בין שנטמא הבשר והחלב קיים כו' וזרק את הדם נטמאו ב' לא יזרוק ואם זרק הורצה כו' והשתא אם איתא דס"ל דהציץ מרצה על העולין אפי' לכתחילה אם כן בנטמאו ב' הו"ל לרבינו לומר שיזרוק לכתחלה דכיון שהציץ מרצה על העולין הו"ל כנטמא בשר וחלב קיים דזורק את הדם ובפרק כ"צ מוכחינן דר"י ס"ל דאין הציץ מרצה על העולין מברייתא דקתני נטמא בשר וחלב קיים כו' אבל נטמאו תרוייהו לא אלמא קסבר ר"י אין הציץ מרצה על העולין ולא על האכילות ופירש רש"י ז"ל וז"ל ולא על העולין דהיינו חלב דאי מרצה אחד מינייהו אמאי פסול וכן כתב עוד שם דאמורין או אברי עולה שנטמאו והקטירן הציץ מרצה משמע הא להקטירן לכתחילה לא וצ"ע כעת ודע דאפי' לר"א דס"ל דהציץ מרצה על אכילות כתב רש"י ז"ל בפ"ק דפסחים דאינו מרצה אלא להתיר דם לזריקה אבל אינו מרצה שיהא בשר טמא נאכל דאין ציץ מטהר ודוחה ל"ת כו' יע"ש וכתב הרב ל"מ ז"ל בפ"ד מה' קרבן פסח שיש להוכיח כן מסוגיא

דפרק כ"צ יע"ש ולע"ד יש להוכיח כן עוד בהדיא מהא דגרסינן במנחות דט"ו אמתני' דקתני נטמא א' מן החלות או א' מן הסדרים כו' וחכ"א נטמא בטומאתו והטהור יאכל ואמרינן התם אמר רב פפא בציץ מרצה על אכילות קא מפלגי רבנן סברי הציץ מרצה על אכילות כו' הרי בהדיא דאע"ג דס"ל לרבנן דהציץ מרצה על אכילות קאמרי רבנן דהטמא בטומאתו וזו ראיה ברורה ופשוט עוד ראיתי לעמוד עמ"ש התוס' פ"ק דיומא דף ז' ע"ב ה"ה על הדם ועל הבשר וז"ל בפסחים פ"ק פי' רש"י דאתיא כרבי יהושע דאמר אם אין בשר אין דם מיהו אומר ר"י דאתיא אפי' כר"א דאמר יש דם אעפ"י שאין בשר והא דבעי רצוי ציץ היינו כדאמרינן פרק כ"צ לאקבועינהו בפגול ולאפוקינהו מידי מעילה עכ"ל ולדידי נראה לי להליץ בעד רש"י ז"ל דאע"ג דבפרק כ"צ אמרינן דמאי דקאמר ר"א הציץ מרצה על אכילות למיקבעינהו בפגול ולאפקינהו מידי מעילה הוא דקאמר מ"מ הכא לברייתא דחיקא ליה למימר הכי מדקתני על הדם ועל הבשר משמע דהוי דומיא דדם דכי היכי דחלוקת דם שנטמא הציץ מרצה דקתני הוי להתיר דם לזריקה ה"נ בחלוקת על הבשר הוי לענין להתיר דם לזריקה ומש"ה הוצרך לומר דר"י היא מיהו הא ק"ל טובא לדעת רש"י ז"ל דבפרק הקומץ רבה כי פרכינן ברייתא דדם שנטמא על ברייתא דעל מה הציץ מרצה אמרינן התם ל"ק הא ר"י הא רבנן דתניא אין תורמין כו' והדר פריך אימור דשמיע ליה לר"י דלא קניס דמרצה ציץ על אכילות מי שמעת ליה אלא אמר רב חסדא ל"ק הא ר"א הא רבנן אימור דשמיע ליה לר"א דמרצה ציץ על אכילות דלא קניס מי שמעת ליה כו' והשתא לדעת רש"י ז"ל עדיפא מינה הו"ל לתלמודא להקשות דהיכי מצי אתי כר"א הא ר"א ס"ל דיש דם אע"פ שאין בשר למה לי ציץ לרצויי אלא ודאי משמע דברייתא מצי מתוקמא כר"א והציץ מרצה דקתני היינו לאקבעינהו בפיגול כמ"ש התוס' וצ"ע לדעת רש"י ז"ל תו ק"ל אמ"ש רש"י ז"ל בפ"ק דפסחים די"ו ע"ב ד"ה על הדם וז"ל אלא לר"י אצטריך דאמר אם אין בשר אין דם וקאמר הכא ה"מ כשיצא בשר חוץ למחיצתו דאין ציץ מרצה על היוצא או שאבד הבשר אבל אם נטמא בשר קודם זריקת דם הציץ מרצה עליו להתיר דם לזריקה ע"ש וקשה טובא שהרי לפי דעתו ז"ל ע"כ מאי דקתני בברייתא על הבשר ועל החלב שנטמא היינו בשנטמאו ב' הבשר והחלב ומ"ש רש"י בין שנטמא הבשר בין שנטמא החלב ר"ל בין שנטמא החלב ג"כ דליכא למימר דבריי' או או קתני דאם כן תקשי ליה דאפי' כר"י לא מצי אתי שהרי הא דקאמר ר"י אם אין בשר אין דם ה"ד בשנטמאו או נאבדו ב' הבשר והחלב אבל אם נאבד הבשר והחלב קיים זא"ה כדאי' פ' כ"צ דע"ט ע"א וא"כ ל"ל ציץ לרצויי הא אפי' בנאבד א' מהם דלא מהני ציץ ס"ל לר"י דזורק את הדם אלא ע"כ כמ"ש וא"כ צ"ל דמ"ש רש"י אבל אם נטמא

בשר הציץ מרצה עליו להתיר בשר לזריקה אין כונתו לומר שיזרוק הדם לכתחילה שהרי בשנטמאו ב' לר"י לא יזרוק ואם זרק הורצה כדאיתא בפרק כ"צ דף ע"ז ע"ב דלר"י לא מהני ציץ לרצויי לכתחילה וכן כתב רש"י פרק כ"ש דל"ד ע"ב ד"ה אי אמרת כו' יע"ש אלא כונתו לומר להתיר דם לזריקה שאם זרק הורצה והויא זריקה מעליא וכיון שכן ק' דאיך כתב אלא לר"י אצטריך דאמר אם אין בשר אין דם וקאמר הכא ה"מ כשיצא בשר כו' הא אפילו בשיצא הבשר ס"ל לר"י דאם זרק הורצה אע"ג דאין הציץ מרצה וכמ"ש רש"י בפרק כ"ש והתוס' שם ואם כן ע"כ מאי דקאמר ר"י אם אין בשר אין דם אינו אלא בשאבד הבשר דאילו ביוצא אע"ג דאין בשר יש דם ואם זרק הורצה וצ"ע כעת ולדעת התוס' ז"ל שכתבו דריצוי ציץ דקתני אבשר שנטמא היינו למיקבעינהו בפיגול ק"ק דא"כ כדפריך בגמ' לר"ן דאמר טומאה הותרה בצבור מברייתא הלזו אמאי דחיק לשנויי דכי קתני הציץ מרצה אדיחיד ואמאי לא משני עדיפא מינה דכי קתני הציץ מרצה אבשר שנטמא קתני דבעי ציץ לרצויי למהוי כטהור ולאקבועי בפיגול ולאפוקי מידי מעילה דאע"ג דטומאה הותרה בציבור מ"מ משמע דלא משוי לי' להאי בשר כטהור לאקבועי בפיגול דלאכילה לא אמרינן הותרה בציבור כמ"ש בד"ה דם שנטמא אם לא שנאמר דס"ל לתלמודא דלמ"ד הותרה בצבור אע"ג דלהיות הבשר ניתר לאכילה לא אמרי' הותר' מ"מ משוי ליה כטהור לאקבועי בפיגול ולאפוקי מדין מעילה ודבר זה צריך תלמוד:

ולא על טומאת האדם כו' אלא א"כ היתה הטומאה דחויה בציבור כו'. הנה מדברי רבינו ז"ל נראה דס"ל דטומאה הדחויה בציבור הציץ מרצה עליו אפילו על טומאת הגוף וכן כתב הרב ל"מ ז"ל פ"א מה' פסולי המוקדשין ושלא כדעת רש"י ז"ל שכתב בפרק קמא דיומא ד"ז ע"א ד"ה בין בציבור כו' וז"ל ובציבור נדחית טומאת הגוף אצלם ולא ע"י ציץ מבואר מדבריו דס"ל דטומאת הגוף אין הציץ מרצה אפי' על טומאה הדחוייה בציבור וכן הוא דעת התוס' בפרק כ"צ דע"ז ע"א ד"ה דלא ואפשר שהכריחו לרבינו לומר כן מכח קו' התוס' דפרק כ"צ ע"ש אך קשה לי לדעת רבינו ז"ל מהא דגרסינן במנחות דף ט"ו ת"ש ר"י אומר אפי' שבט אחד טמא וכל השבטים טהורים יעשו בטומאה (דס"ל שבט א' איקרי קהל והכא מאי הציץ מרצה איכא ופי' רש"י והתוס' שם משום דאין הציץ מרצה על טומאת הגוף ע"ש) הרי מסוגיא זאת מבואר דטומאת הגוף אין הציץ מרצה עליו אפי' על טומאה הדחוייה בציבור ומצאתי בתוס' חיצוניות על העליונות מכ"י שכתבו וז"ל והכא כו' פי' הקונט' שהרי אין הציץ מרצה על טומאת הגוף וא"ת אפי' הי' הציץ מרצה מה בכך ואמאי יעשו בטומאה וכי מותר לטמא הטהור אלא הכי פריך מאי ציץ מרצה איכא איזו רצוי ציץ שייך הכא וכיון דלא שייך הכא רצוי ציץ אין לנו

לומר שיעשה בטומא' אלא ע"כ טעמיה דר"י לאו משום דאין קרבן ציבור חלוק ואפשר שרבינו ז"ל ה"נ מפ' ועיין בתוס' מנחות דכ"ה ד"ה עון קדשים ודוק:

הלכה ח

ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו שנאמר כו'. כתב מרן וז"ל וכתב הר"י קורקוס דאיכא למידק דבגמ' הקשו לר"י ושני דקסבר טומאה הותרה בציבור ומאחר שרבינו ז"ל פסק בסוף הפר' שטומאה דחויה כו' הוי תרתי דסתרן ע"ש ולי נראה ליישב ע"פ מ"ש התוס' פ"ק דיומא ד"ה מכלל דר"ש וז"ל וא"ת הא אמרינן גבי הי' מקריב במנחת פרים מאי לאו בחג אלמא למ"ד טומאה דחויה היא אומר לו הבא אחרת תחתי' אפי' בקרבן ציבור גמור וי"ל דההוא תנא דלעיל סבר כר"י בהא דאין עודהו על מצחו אינו מרצה וכגון שאינו על מצחו עכ"ל א"כ י"ל שרבינו ז"ל פסק כברייתא דהיה עומד ומקריב מנחת פרים דס"ל דטומאה דחויה היא וס"ל דאין עודהו על מצחו אינו מרצה כדס"ל לר"י וכמ"ש התוס' ואע"ג דהתוס' לא הוצרכו לזה אלא למאי דמשני דמנחת פרים דחג קאמר דהוי ק"צ גמור אמנם למאי דמשני במנחת אלים דמיירי באלו של אהרן משמע דלא ק' להו משום דכיון דלאו ק"צ גמור הוא אע"ג דאיכא רצוי ציץ מהדרינן אטהרה וזה מוכרח שהרי למאי דמשני בחלוקת פרים בפר ע"ז דלא קביעא להו זמן ע"כ ברייתא מיירי בעודהו על מצחו דאיכא ריצוי ציץ דאם לא כן היכי קתני דאם אין שם אלא הוא אומרים לו כו' וכן כתבו התוס' בד"ה פרים יע"ש ואפי"ה קתני במנחת אלים דמיירי באלו של אהרן הבא אחרת תחתיה ודוחק לומר דחלוקת מנחת פרים מיירי בדאיכא ריצוי ציץ וחלוקת אלים באין עודהו על מצחו דליכא ריצוי ציץ דבחדא מחתא מחתי להו תנא אלא משמע ודאי כדכתיבנא מ"מ ס"ל לרבינו דע"כ לא הוצרך לאוקמא בהכי אלא לר"ן אמנם לר"ש דקי"ל כותיה וא"נ למסקנא דתלמודא דמסקינן תנאי היא ברייתא מתוקמא כפשטא ולית לן לדחוקי בהכי דברייתא סתמא קתני וא"כ ע"כ דהאי ברייתא ס"ל כר"י דאין עודהו על מצחו אין מרצה ומיירי באין עודהו על מצחו כמ"ש התוס' וא"נ דס"ל להך ברייתא דאע"ג דאיכא תרתי קרבן ציבור וריצוי ציץ מהדרינן אטהר' ופליגא אר"ש ור"י משום דאיהו ס"ל בעלמא דטומאה הותרה קאמר הנח לקרבן ציבור כו' ואה"נ דאי הוה ס"ל דטומאה דחויה הוה קאמר דכהן גדול ביום הכיפורים אם נטמא קרבן בידו אומר לו הבא אחרת תחתיה כדסבירא להך ברייתא כנ"ל ובדברי התוס' ק' לי דאדקשיא להו מברייתא דהיה עומד ומקריב מנחת פרים אמאי ל"ק להו מברייתא דהיה עומד ומקריב מנחת העומר אומר לו הבא אחרת דמייתי תלמודא מקמי הכי אע"ג דקרבן צבור גמור הוא וליכא למימר דאע"ג דהיכא דאיכא תרתי קרבן צבור ורצוי ציץ

לא מהדרי' אטהרה מ"מ כיון שאין הציץ מרצה להיות בשר ניתר לאכילה כמ"ש רש"י מש"ה מהדרינן אטהרה משום דאיכא שירים לאכילה וכדמשני לר"נ דהניח' לר"ן אבל לר"ש דאמר מנא אמינא לה כו' ולא אסיק אדעתי' טעמא דאיכא שירים לאכילה תקשי לי' דאפי' נימא דהך ברייתא ס"ל דטומאה דחויה הוא מ"מ כיון דאיכא תרתי לא מהדרינן אטהרה ודוק:

הלכה יד

היו מקצת בית אב כו'. פלוגתא דר"נ ור' ששת בפ"ק דיומא ופסק רבינו כרב ששת משום דהלכתא כותי' באיסורים כמ"ש מרן ודע שהתוס' ז"ל בפ"ק דיומא כתבו לחד תי' דאפי' למ"ד טומאה הותרה בציבור בקרבן פסח מודה שכתבו בד"ה רב תחליפה וז"ל תימא דבפרק כל הפסולין קאמר מכלל דתרוייהו ס"ל טומאה דחויה היא בצבור ותי' ר"י דהא דקאמר רבא טומאה הותרה זאת אומרת וליה לא ס"ל ולי נראה דהתם לענין פסח איירי דנהי דכיון דאתי בכנופיי' חשיב כקרבן צבור ודוחה את הטומאה מ"מ כיון דלאו כל ישראל מייתי חד פסח בשותפות מהדרינן אטהורין כו' ע"ש ויש לדקדק לכאורה דמאי קו' הא דאמרינן בגמ' אמר ר"ג מודינן היכא דאיכא שירים לאכילה וא"כ משו"ה גבי קרבן פסח דאיכא שירים לאכילה ס"ל לרבא דמהדרינן אטהרה משא"כ בקרבן ציבור דליכא אכילה לא מהדרינן ואע"ג דביום הכפורים נמי איכא שעיר הנעשה בחוץ ונאכל לערב כמ"ש רבינו פ"א מה' עבודת יוה"כ מ"מ הכא שאינו אלא חששא בעלמא שמא יפול מת עליו לא חיישינן כי היכי דלא חייש רבא באיילו של יוה"כ אע"ג דבאלו של כה"ג מהדרינן אטהרה אליבא דרבא כפי פי' ז"ל ועיין בתוס' ד"ח ד"ה אי סבר ע"ש אמנם הא ודאי ל"ק שהרי כתב רש"י ז"ל בד"ה מודינן וז"ל ואע"ג דקרבן צבור קרב בטומאה אינו נאכל בטומאה ובמנחה הנקצוצת מודינא דמהדרינן אטהר' שיהיו שיריה נאכלין וא"כ גבי ק"פ דקי"ל דנאכל בטומאה שכל עיקרו לא בא אלא לאכילה אם איתא דטומאה הותרה בצבור לא הוה מהדרינן אטהרה כיון דאפילו בטומאה נאכל אך מצאתי להתוס' בפ"ק דמנחות דס"ו ד"ה ר"י שכתבו וז"ל אע"ג דאי ס"ל בפ"ק דיומא דטומאה הותרה בצבור מ"מ אצטריך ליה טעמא דאין קרבן צבור חלוק בפסח כיון דיש בו אכילה כדמוכח התם משמע דס"ל דהא דאמרינן בגמ' מודינא היכא דאיכא שיריים לאכילה לאו היינו טעמא משום דאינו נאכל בטומאה כמ"ש רש"י אלא כל היכא דאית ביה אכילה מהדרינן אטהרה ואפי' בק"פ דנאכל בטומאה ומכ"ש בקרבנות ציבור דאין נאכלין בטומאה דמהדרינן אטהר' שהרי הא בשמעתין כמנחת העומר דאינו נאכל בטומא' הוא והא משני ר"ן מודינא היכא דאיכא שיריים לאכילה וכונתם לומר דר"י לא

קאמר דטומאה הותרה אלא בקרבנות צבור שאין בהן אכיל' כגון ההיא דכ"ג ביוה"כ דהיינו פרו של כ"ג ושעיר הנשרף שהי' מקריב בשעה שהי' נכנס לפני ולפנים בבגדי לבן שלא הי' בו ציץ דאילו שעיר הנאכל לערב הי' עובד בבגדי זהב כמ"ש רבי' אבל בקרבנות שיש בו אכילה מודה ר"י:

וראיתי להרב בה"ז ז"ל שכתב שם וז"ל ור"ל דנאכל אפי' בטומאה משא"כ בשאר קרבנות צבור דאינו נאכל בטומאה אפי' דקריבים בטומאה כדאיתא בפסחים עכ"ד נראה שהבין הרב ז"ל דדוקא בק"פ דנאכל בטומאה דכל עיקרו לאכילה מהדרינן אטהרה אבל בשאר קרבנות שאינו נאכל בטומאה לא מהדרינן אטהר' וליתא כמ"ש שהרי הא דשמעתין בקרבנות שאינו נאכל בטומאה ואפילו הכי קאמר דמהדרינן אטהרה אלא דכפי זה קשה מה שהקשה שם בד"ה ור"י וז"ל ואע"ג דר"י ס"ל טומאה הותרה ולא בעי ציץ לרצויי כו' ואמאי לא תי' דהכא מודה בלחם הפנים כיון דאיכא ביה אכילה כמו שתי' להההיא דק"פ ויש ליישב דכיון דאינו אלא חומרא דרבנן כמ"ש לקמן שפיר קשיא להו כיון דס"ל לר"י דמדאורייתא הותרה בכולהו ולא בעי ציץ אמאי קאמר ר"י דשניהם יצאו לבית השריפה ודוק ויש להקשות לכאורה דכפי תי' ז"ל דבק"פ מודה ר"י משום דאית ביה אכילה ואי נמי משום דהוי קרבן יחיד כמ"ש הכא בשמעתין א"כ מאי פריך בפ"ק דסנהדרין דף י"ב ע"א אמר מר ר"י אומר מעברין אלמא אית ליה לר"י טומאה דחויה היא בצבור והתניא ציץ כו' אמר ליה ר"י הנח לכ"ג ביוה"כ שטומאה הותרה בצבור ומאי קו' הא אי"ל דר"י לא קאמר אלא בקרבנות צבור שאין בו אכילה אבל בק"פ שיש בו אכילה מודה ואי נמי משום דכל יחיד מייתי ליה כמ"ש הכא אליבא דרבא ונראה דלא קשיא מידי דמ"ש התוספות דבק"פ מודה רבא משום דכל יחיד מייתי לה אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא אפילו באילו של כ"ג דהוי קרבן יחיד גמור אמרינן טומאה הותרה כמ"ש התו' לקמן בד"ה כיון וכן נמי מ"ש במנחות דכיון דיש בו אכילה מודה ר"י אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא אין לחלק ביניהם כיון דס"ל טומאה הותרה ומש"ה פריך שפיר דמדקאמר ר"י מעברין משמע דס"ל טומאה דחויה היא מדאורייתא בכולהו והתניא כו' וכיון דס"ל דבקרבן צבור גמור דאין בו אכילה טומאה הותרה ע"כ דפסח אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא אין לחלק וכיון שכן אין סברא לומר דמעברין את השנה משום חשש איסור מדרבנן כנ"ל מיהו ק"ק לי לפי תי' ז"ל דרבא ס"ל טומאה הותרה ובק"פ ס"ל דדחויה היא מדרבנן מהא דגרסינן בפ' כיצד צולין דע"ט אמר ר"ח לא שנו אלא שנטמא הסכין בטומאת מת כו' אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ כו' טהורים עבדי טמאים לא עבדי אלמא סבר ר"ח טומאה דחויה היא בצבור ורבא אמר אפילו טמאים עבדי מאי

טעמא דכתיב והבשר אשר יגע והשתא לפי דרכם אמאי אצטריך רבא קרא דוהבשר אשר יגע כו' תיפוק לי' דאיהו ס"ל טומאה הותרה בצבור מדאורייתא אפי' בק"פ ואפי' היכא דאיכא לאהדורי אטהרה גמורה לא מהדרי' ותו דכיון דמהדרינן אטהר' לק"פ דטומאה דחויה היא בק"פ מדרבנן א"כ אמאי קאמר רבא דטמאים עבדי אי משום קרא דוהבשר היינו מדאורייתא אבל מדרבנן הא איהו סבירא ליה דמהדרינן אטהר' ולזה יש לומר דכיון דאינו אלא מדרבנן כי החמירו חכמים היינו דוקא היכא דאיכא כהנים טהורים וטמאים דמהדרינן אכהנים טהורים אבל הכא דמדאורייתא הותרה ויכולים לעשות פסח א' לא החמירו חכמים עליהם כדי שיבטלו ממ"ע דאורייתא בזמנו ועיין בפרק טרף בקלפי דמ"ו ע"ב דאמרינן התם אמר ליה רבא לא לדידי קשה ולא לר"ח כו' לר"ח לא קשייא סופו כתחילתו כו' טומאה דדחויה היא בצבור כו' ולפי דעתם ז"ל צ"ל דרבא אליבא דר"ח קאמר דלר"ח לא קשיא משום דר"ח ס"ל דטומאה דחויה היא כדאמרי' בפרק כיצד צולין וליה לא ס"ל אך קשה לי לפי תי' ז"ל דטומאה הותרה בצבור מהא דגרסינן בפ"ק דיומא דף ח' ע"ב אמר רבא הילכך כ"ג ביה"כ דלאו בדידן תלייא מילתא אלא בקביעותא דירחא תלייא מילתא בתלתא בתשרי בעי לאפרושי וכל אימת דמתרמי תלתא בתשרי מפרשינן ליה ופירש רש"י ז"ל וכל אימת דמתרמי ואע"ג דלא הוי רביעית שלו בשבת ונמצאת הזאה בטלה ב' ימים ע"כ והשתא אי ס"ל לרבא דטומאה הותרה בצבור מאי קאמר וכל אימת דמתרמי כו' הא לדידיה גבי כ"ג ביוה"כ אין צריך הזאה כלל וכדפרכינן התם ע"א ותסברא אי סבר ר"י טומאה הותרה בצבור הזאה כלל ל"ל ועיין בתוס' ז"ל שם ויש ליישב דרבא משום דבעי למימר דכהן השורף את הפרה מפרשינן לה ברביעי בשבת דהתם בעי הזאה אפילו למ"ד טומאה הותרה דלאו קרבן ציבור הוא לדחות את הטומאה כמ"ש התוספות ד"ה ר"י קאמר וכ"ג ביה"כ אפילו למ"ד טומאה דחויה ובעי הזאה כיון דלאו בדידן תלייא מילתא כל היכא דמתרמי מפרשי' ליה כנ"ל ועיין בתוס' פ' הוציאו לו דנ"א ע"א ד"ה ונ"מ דס"ל כתי' ב' שכתבו הכא ממ"ש וז"ל הא דלא קאמר דנ"מ לאהדרי אטהורים דאי קרבן צבור היא לא מהדרינן למאן דאמר טומאה הותרה בצבור ואי דשותפין הוא מהדרינן כדמשמע בפ"ק דדוקא בצבור הותרה ותו לא בשל יחיד ולא בשל שותפין ורבא דהכא ס"ל טומאה הותרה בצבור ע"כ מיהו מ"ש דפר של כ"ג אי דשותפין הוא מהדרינן אטהר' קשייא לי טובא שהרי ר"י סבירא ליה טומאה הותרה בצבור ורבא קאי כוותיה משמע בהדייא דס"ל דאפי' בפר של כ"ג לא מהדרינן אטהרה מדאמר ליה ר"ש כ"ג ביוה"כ יוכיח שאין עודהו על מצחו ומרצה ופי' רש"י ז"ל כ"ג כשאירע הטומאה על הקרבן יום הכיפורים אינו על מצחו בשעת עבודת היום

שאינו נכנס לפני ולפנים בבגדי זהב ואמר ליה ר"י הנח לכ"ג ביה"כ דטומאה הותרה בצבור והשתא אם איתא אכתי תיקשי ליה לר"י מפר של כ"ג שעבודתו בבגדי לבן כמ"ש רבינו בפ"ד מה' עבודת יה"כ ואינו על מצחו ומרצ' ומאילו של כ"ג דמהדרינן אטהרה לא קשיא דאילו של כ"ג עבודתו בבגדי זהב כמ"ש רבינו שם אכן לדברי התוס' ק"ט מפר של כ"ג וצ"ע: שוב אחר זמן בא לידי מס' יומא מדפוס ישן נושן ותוס' הנדפסים שם לפי הנראה הם תוס' ישנים אחרים שלא באו בדפוס אמשטרדם ומצאתי שכתבו שם בד"ה אמר ליה ר"י הנח לי"ה וז"ל ואם תאמר הא איכא אילו דיחיד והתם לא הותרה טומאה והיה צריך ציץ ויש לומר דאילו היה במזבח החיצון ובו היה משתמש בח' בגדים וא"ת הא פר שלו דיחיד הוא והיה לפני ולפנים ולא היה משמש אלא בד' בגדים ואם כן לא היה הציץ על מצחו ויש לומר דבעבודות התלויות בשעיר שהיו משל צבור היו תלויות בפר אם כן הואיל דהותרה בשעיר הותר נמי בפר עכ"ל ע"ש ולפי דברי התוס' דפרק הוציאו לו שחולקין על זה לא ידעתי מה יענו להא דר"י וצ"ע:

הלכה יז

והרי הדבר כו'. מ"ש הרב כ"מ ואעפ"י דמשמע דאם עיבר את השנה הוא מעוברת בדיעבד לא היה צריך לבקש רחמים היינו לר"ש אבל לר"י כו' הם דברים תמוהים והפך סוגיא דפ' קמא דסנהדרין דמסיק בהדייא שם דלר"ש מעברין לכתחיל' ומשום הכי קאמר אלא מפני מה בקש רחמים ולר"י אינו מעובר וכבר ראיתי מי שנתקשה בזה ותו ק"ל טובא שהרי בגמרא מסקי' שם דחזקיה טעה בדשמואל עיבר את השנה ביום ל' של אדר ור"ן קאמר התם דאם עיברוה מעוברת וכן פ' רבינו בפ"ד מה' קדוש החודש דין י"ד וכתב המפרש שם וזה יתבאר דחזקיה מה שעשה עשוי וא"כ ע"כ דלר"ש אף ע"ג דבדיעבד מעוברת הוצרך לבקש רחמים על עצמו וצ"ע ותו ק"ל לכאורה במה שהקשה מרן דאמאי השמיט טעמו של ר"ש ן' יאודה שהרי בגמרא אמרינן לר"ש דלבסוף סבר נשי' בראשון רשו' ואלו רבי' ז"ל בפ"א מה' ק"פ דין א' פסק כר"י ור' יאודה דנשים בראשון חובה וא"כ איך הוה מצי רבי' למיכתב טעמו של ר"ש ן' יאודה והנה התי' לזה עם מ"ש התוספות שם ובפסחים דף פ"ט דה"ה דהו"מ למימר דלבסוף סבר נשים בשני חובה ולכך בקש רחמים אלא אליבא דר"ש קיימינן דאית ליה נשים בראשון רשות ע"כ וא"כ שפיר כתב מרן דלמה השמיט טעמו של ר"ש ן' יאודה והול"ל דמעיקרא היה סבור דנשים בראשון ובב' חובה דהא אפי' לר"ש ן' יאודה ע"כ הכי הוה ס"ל מדעבד פסח ב' ולבסוף סבר נשים בשני רשות ומש"ה בקש רחמים ודוק ועיין במ"ש מרן הכ"מ בריש ה' ק"פ שהם דברים תמוהים ויש ליישבם ע"צ הדחק ע"פ מ"ש כאן: עוד שמעתי מקשים משם חכמי

צפת על מ"ש המפרש בפ"ד מה' קדוש החדש דין ז' משם רבינו דיתכן זה כגון שהיו מחוסרי כפרה ולא היתה כפרתם ראוי' ליקרב אלא לאחר הפסח מהו דתימא מעברין עד שיגיעו אילים של מחוסרי כפרה ליקרב קמ"ל דלא דא"כ איך כתב רבינו שם אין מעברין את השנה כו' אלא יעשו בטומאה הרי כתב רבינו בפ"א מה' מחו"כ דין א' ד' מחוסרי כפרה הם הזבה והיולדת הזב והמצורע כו' ובפ"ז מה' ק"פ כתב דאין טומאה נדחית בצבור אלא טומאת מת בלבד ועוד אני מוסיף להקשות על פי' זה דא"כ מאי פריך בגמ' ר"י אומר מעברין אלמא אית ליה לר"י טומאה דחויה היא בצבור והתניא כו' ומה קו' אפי' אית ליה לר"י דטומאה הותרה בצבור היינו טומאת מת אבל מחוסרי כפרה אין עושין בראשון כלל ומש"ה קאמר דמעברין כדי שיעשו אלים כו' וכדס"ל לר"ש לפי המסקנא דמעברין מה"ט וצ"ע ועיין בזבחים דל"ב ע"ב גבי צבור שהיו טמאי מת ונעשו זבים יע"ש ודוק:

פרק ו

הלכה י

כהן שעבד ונמצא חלל כו' ואם עבד לא חלל כו'. כתב מרן וז"ל ולכאורה הוה משמע דלא מכשרינן אלא מה שעבד קודם שנודע כו' ורבינו משמע ליה דכיון דלא אשכחן בקרא דמחלל עבודה כו' מהי תיתי לן לומר שאם עבד לאחר שנודע חילל כו' יע"ש וקשיא לי טובא לדעת רבינו ז"ל דבפרק האומר אמרי' מעשה במגורה ביבנה כו' ונמצאת חסרה כל טהרות שנעשו על גבה למפרע היה ר"ט מטהר כו' אר"ט משל לעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה שעבודתו כשרה והק' בתו' דמאי משל הוא זה הרי בבן גרושה אפילו נודע שפסול הי' בשע' עבודה אפי"ה עבודתו כשרה ובמקוה כה"ג טמא למפרע אפילו לר"ט ותי' משם ר"י דבתרתי פליגי כו' ופליגי נמי במקוה שטבל בו כהן ועבד עבודה ובאו עדי' והעידו שהיה המקוה חסר קודם הטבילה דלר"ט כשרה העבודה מידי דהוה אבן גרושה ואהא קאי המשל א"ד יע"ש והשתא לדעת רבינו ז"ל אכתי קשה דמאי משל הוא זה דבן גרושה שאני דאפילו עבד אחר שנודע עבודתו כשרה משא"כ במקוה דאם עבד עבודה אחר שבאו עדים והעידו שהיה המקוה חסר דעבודתו פסולה כדקי"ל בעלמא דטמא מחלל עבוד' ועיין בהריטב"א ז"ל שתי' לקו' התו' הלזו משם הרמב"ן דבן גרוש' ובן חלוצה לא הכשירה תורה עבודתו למפרע אלא כשנמצא ס' אבל כשנמצא ודאי חלל לכ"ע עבודתו פסולה ועוד תי' שם תי' אחר יעש"ב והמעיין יראה שלדעת רבינו לא יתכן שום א' מהתי' האלו והדבר צ"ע ועוד ק' טובא דבפ"י מה'

תרומות דין י"ב כתב רבינו וז"ל וכן כהן שהיה אוכל תרומה ונודע לו שהוא בן גרושה הרי אלו משלמין הקרן בלבד ואם היה ע"פ הרי אלו פטורין מלשלם מפני שזמנה בהול וכתב מרן שם וז"ל וסובר רבינו דלא פליגי הני תרי לישני דבתרומה בע"פ פטור לגמרי מטעם דזמנה בהול ושאר הימים כיון דאכיל' תרומה איקרי עבודה ורחמנא אכשריה בדיעבד קודם שנודע אינ' כזרים לו ולכך פטור מן החומש כו' יע"ש והשתא ק' טובא דלפי דעת רבינו דחלל שעבד אפילו אחר שנודע עבודתו כשרה א"כ כיון דרבינו ז"ל פוסק כלישנא בתרא דטעמא דר"י משום דתרומה איקרי עבודה ועבודה רחמנא אכשר אם כן הי"ל לרבינו לפסוק דחלל שאכל תרומה אינו משלם אלא קרן בלבד ואיך כתב מרן דרחמנא אכשרי' קודם שנודע והלא אפילו אחר שנודע נמי וצ"ע כעת והתוספות ז"ל בפ"ב דתעניות די"ז ע"ב ד"ה דבר זה מתורת משה לא למדנו הק' וז"ל וא"ת נילף מק"ו ומה ב"מ שמותר באכילת קדשים אסור בעבודה ערל שאסור באכילה אינו דין שאסור לעבודה וי"ל דחלל יוכיח שאינו אוכל בקדשים ואפ"ה כשר לעבודה כדאמרינן פ' האומר כו' יע"ש הנה מבואר שדעתם כדעת רבינו דס"ל דחלל שעבד אחר שנודע עבודתו כשרה ושלא כדעת ר"י שכתבו פרק האומר דאי הוה ס"ל דאחר שנודע עבודתו פסולה ליכא למימר יוכיח כלל כמובן הן אמת דק"ט לדבריהם ז"ל דברפ"ב דזבחים אמרינן דתנא רבי ישמעאל מייתי דזר מחלל עבודה מק"ו מב"מ ומה ב"מ שאוכל אם עבד חילל זר שאינו אוכל אינו דין שאם עבד חילל מה לב"מ שכן עשה בו כו' והשתא לדעת התוס' ז"ל ה"נ איכא למיפרך חלל יוכיח שאינו אוכל ועבודתו כשרה דתו לא אתייא במה הצד כלל ומצאתי בשיטה מקובצת כ"י למס' סנהדרין ס"פ כ"ג שהביא משם נכדו של הר"ש מישנ"ץ כתי' התוס' דבפ"ב דתעניות וכתב עוד וז"ל וא"ת דבפ"ב דזבחים דיליף זר מק"ו דב"מ לימא הכי חלל יוכיח וי"ל משום דאיכא למיפרך מה לחלל דמזרע כהונה אתייא מיהו בפ' האומר מוכח דמה שאינו מחלל היינו דוקא בדלא ידיע ליה בשעת עבודה כו' א"ד יע"ש ונראה שזה היתה דעת התוס' ז"ל ואולם אכתי תמה אני על תי' זה דמה יענו למאי דאמרינן התם סמוך ונראה גבי אונן דמחלל עבודה דנפ"ל לתנא דבי רבי ישמעאל מק"ו דב"מ והשתא אמאי לא פריך חלל יוכיח שאינו אוכל ועבודתו כשרה דהכא ליכא למיפרך מה לחלל שכן מזרע כהונה שהרי כהן אונן נמי מזרע כהונה ולכן נראה דכיון דהא דחלל שעבד עבודתו כשרה פלוגתא דר"א ור"י הוא דר"א ס"ל דחלל שעבד עבודתו פסולה איכא למימר דתנא דבי ר"י דמייתי דכהן אונן דמחלל עבודת' מק"ו דב"מ ס"ל כר"א דחלל שעבד עבודתו פסולה ומש"ה ל"ק חלל יוכיח וההיא דר"ח רפ"ב דתעניות דקא' דבר זה מתורת משה לא למדנו אתיא אליבא

דר"י דהלכתא כותיה מיהו אכתי ק' דאמרי' התם רב משרשייא אמר אתיא מק"ו דיושב ומה יושב שאוכל אם עבד חילל אונן שאינו אוכל אינו דין שאם עבד חילל והשתא אמאי לא פריך חלל יוכיח ולומר דרב משרשייא ס"ל כר"א הא ודאי דחיקא מילתא טובא דקי"ל דאין הלכה כר"א דשמותי הוא וכמו כן קשה על רבינו ז"ל דבפ"ב מה' אלו דין ז' כתב ומנין שעבודת האונן פסולה מק"ו ומה ב"מ שאוכל אם עבד חילל אונן כו' והשתא קשה דלפי מה שפסק ז"ל דחלל שעבד עבודתו כשרה אפילו לאחר שנודע ק"ו פריכא איהו דאיכא למימר חלל יוכיח ולדעת רבינו ז"ל אפשר ליישב דס"ל דפירכא דחלל יוכיח ליכא למיפרך משום דאיכא למימר מה לחלל שכן אוכל בפסח וכמו שכן ראיתי בתוספ' הרא"ש שדחה תי' התוס' הלזו מטעם זה יע"ש בשיטה מקו' אכן לדברי התוס' ז"ל ק"ט מההיא דרב משרשייא וצ"ע והתוספות ז"ל פ"ב דכתובות דכ"ג ד"ה עידי טומאה הק' משם ר"ת לפירש"י שפי' דבשבויה הקלו משום דאין בו אלא לאו וז"ל וק' לר"ת דבשבויה נמי איכא איסור סקילה אם נשאת לכהן שישמש בנו ע"ג המזבח בשבת יע"ש ודבריהם תמוהים דכיון דקי"ל דחלל שעבד עבודתו כשרה פשיטא ודאי דאינו חייב סקילה וכבר ראיתי להפר"ח בליקוטיו בספר מים חיים שתמה על ר"ת כן והניחו בצ"ע והנר' לע"ד שדעת ר"ת כדעת הרמב"ן שכתבנו לעיל דבן גרושה לא הכשירה תורה למפרע אלא בשנמצא ס' חלל אבל ודאי חלל עבודתו פסול' (ועיין בפ' ד' אחין דל"ג ע"ב דפרכינן התם זר ששימש בשבת במאי אי בשחיטה שחיטה בזר כשרה ופרש"י ואין כאן משום זרות נראה מדבריו דמשום שבת מיחייב אע"ג דשחיטה בזר כשרה ודוק):

ואולם תמה אני על דברי הרמב"ן דבפ' אלו דברים דע"א מוקמינן לפלוגתייהו דר"א ור"י גבי כהן שהיה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה דר"א מחייב קרן וחומש ור"י פוטר דה"ט דר"י משום דתרומה איקרי עבודה ועבודה אכשריה רחמנא דתנן היה עומד ומקריב כו' והשתא לפי דעת הרמב"ן ז"ל עכ"ל דההיא דתרומה איירי נמי בנמצא ס' בן גרושה דודאי חלל כיון דעבודתו פסולה ה"נ מחייב קרן וחומש לר"י וכיון שכן ק' טובא דבס' חלל היכי מחייב ר"א קרן וחומש הא קי"ל המע"ה ובהדייא תנן פ"ז דתרומות ב' קופות אחת של תרומה וא' של חולין ואין ידוע איזה מהן תרום' ואכל זר א' מהן ה"ז פטור שהמע"ה ובריש פ' נושאין על האנוסה תנן כהנת שנתערבה ולדה בולד שפחתה כו' הגדילו התערובות ושחררו זה א"ז אינן אוכלים בתרומה ואם אכלו אין משלמי' קרן וחומש וכתבו התוס' שם וז"ל נהי דאין משלמין מ"מ צריכים להפריש משום כפרה יע"ש ואולי שלדעת הרמב"ן מאי דקתני ר"א מחייב קו"ח מיחייב להפריש קאמר ומשום כפרה ולעולם דאינו מחייב ליתן לכהן וזה דוחק ולדעת רבינו ז"ל שכתב בהלכות תרומות

הכהן שאכל תרומה ונודע שהוא בן גרושה משלם את הקרן וכתב מרן דה"ט משום דחומש הוא דתלי רחמנא בזר גמור אבל הקרן חייב כל היכא דאינו כהן גמור ואינו ראוי לאוכלו וס"ל דר"י פוטר דקתני מתניתין מטעמא דתרומה איקרי עבודה היינו דוקא לחומש בלבד ק"ל מהא דתנן פרק קמא דמכות כיצד העדים נעשים זוממים מעידים אנו על איש פ' שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה אלא לוקה מ' ורבינו ז"ל פ"כ מה' סנהדרין דין ח' כתב וז"ל עדים שהעידו על אחד והרשיעו רשע שאין בו לא מיתה ולא מלקות ולא חיוב ממון ואחר כך הוזמו הרי אלו לוקין כו' כיצד העידו על כהן שהוא חלל כגון שהעידו בפנינו נתגרשה אמו כו' והוזמו הרי הן לוקין עיין שם והשתא לדעת רבינו קשה הרי בעדות זה יש בו חיוב ממון שהוא חייב לשלם את הקרן על התרומה שאכל ואפילו לר"י ואיך כתב דאין בו חיוב ממון בעדות זה ומצאתי להרמב"ן ז"ל בשיטה כ"י למסכת מכות שהקשה וז"ל ואם תאמר אמאי לא משלם הא מפסיד ליה מיניה אכילת תרומה ושאר מתנות כהונה איכא למימר גרמא בעלמא הוא ופטור חדא דלא ברי היזקא כדינא דגרמי ועוד דל"א דדאין דד"ג אלא בשגרם והפסיד אבל זה לא הפסיד כלום שהרי אינו בן גרושה על פיהם ורחמנא אמר כאשר זמם לעשות ולא כאשר זמם לגרום ואיכא נמי לפרוקי דכיון שאי אתה מקיים בהם כאשר זמם בעיקר עדותם שהוא הפיסול אין אתה יכול לקיים כאשר זמם בתשלומין א"ד והרואה יראה ששום א' מהתי' הללו אינו עולה למה שהקשינו לדעת רבינו ז"ל דאי משום טעמא דגרמא לא שייך למה שבאים לחייבו ממון על מה שאכלו כבר ותי' הב' נמי ליתא לדעת רבינו דתלי טעמא מפני שאין בו חיוב ממון דמבואר מדבריו שאם הי' בו חיוב ממון היו חייבים לשלם אע"ג דאין אתה יכול לקיים כאשר זמם בעיקר עדותם ולומר דמתני' מיירי בכהן שלא אכל תרומה מימיו זה ממה שאין האוזן יכולה לשמוע וכעת צ"ע:

טעם המלך א) **מה** שהעלה הרב מאי דקתני רבי אליעזר מחייב קרן וחומש מחייב להפריש קאמר ומשום כפרה וסיים שהוא דוחק לדידי מוכחא מלתא אף בלא דעת הרמב"ן. דהא באמת בלא"ה קשיא על ר"א דמיחייב קרן וחומש למי מחייב ולמי ישלם הא אמרינן בחולין (ק"ל א) אר"ח המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם פי' במתנות כהונה שלא בא עדיין ליד כהן איבעית אימא דכתיב זה כו' ואיבעית אימא דהוי ממון שאין לו תובעין א"כ הכי נמי האי כהן שהי' אוכל בתרומה ונודע לו שהוא בן גרושה למי מחייב קרן וחומש דהא אם נתן הבעל הבית התרומה לדידי' שהיה סובר שהוא כהן וא"כ כעת שהוא אינו כהן הרי עכ"פ לא בא ליד כהן אחר ומי זכה בו זולתו ולמי ישלם והלא אין הדבר גרוע ממי שאכל מתנות כהונה בשלא הגיע ליד כהן וה"ה בתרומה

כמו שהסיק הש"ס שם בחולין ואפילו אם אכל אחר היינו שבע"הב הפריש התרומה או מתנות כהונה ובא אחר ואכלם אינו חייב עליו לשלם כלל ואפילו בעלי' לא צריך לשלם מידי דהא אין לבעלים זכות בזה אלא טו"ה וטוה"נ אינו ממון בזה ועיין בפר"ח סי' ס"א עיש"ה ואנחנו בעניותינו הארכנו בזה במקומו הראוי לו בחבורינו הגדול ת"ל (וכן פירש הרמב"ם פ"ט מהלכות בכורים הלכה י"א) עיש"ה וע"כ דזה ליתא דמאי דאמר הש"ס חולין המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם או מדכתיב זה משפט הכהנים או משום דהוי ממון שאין לו תובעין היינו שאכלו במזיד אבל אם בשוגג אכל התרומה ודאי מחייב קרן וחומש משום כפרה וכן כתבו תוס' בהדיא בכתובות (ל"ב) ד"ה זר שאכל בס"הד וז"ל ואפילו אכל תרומת עצמו דלא גזל מידי משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן והיינו שכוונו למה שבארנו אם אכל הבע"הב תרומה טרם שבא ליד כהן והיינו תרומת עצמו אפ"ה משלם קרן לעצמו דבקרן הוי ממון שאין לו תובעין והוא בעצמו זכה בו או מצד זה משפט הכהנים וחומש משום כפרה עכ"פ הכא במשנתינו קשיא דקתני משלם ק"וח למי משלם קרן וחומש ואף אם החומש משלם לכהן מצד כפרה מ"מ למי משלם הקרן הא בקרן זכה כדעת התוס' וע"כ דמאי שאמר משלם קרן וחומש היינו שצריך להפריש קרן וחומש והקרן משלם לעצמו וחומש למי שירצה דרבי אליעזר סובר דהאי נמי מקרי בשוגג ומאי דוחק לפ"ז לדעת הרמב"ן דאפילו החומש לא צריך לשלם יען שהוא ספק ורק צריך להפריש משום כפרה ואח"כ מעכב לעצמו ואדרבה יש קצת ראיה לדברי הרמב"ן דחומש דומיא דקרן מה קרן כונת ר"א דמפריש ומשלם לעצמו ה"נ חומש דאי לא כרמב"ן כל כי האי גונא הו"ל לפלוגי וע"כ דבחדא מחתא נינהו האי משלם קרן רק אפרושי קאמר:

ובחדושי אמרתי לתרץ בזה דקדוק צח ונכון על מה שאמר הש"ס בחולין (ק"ל א) שם ת"ש בעה"ב שהיה עובר ממקום למקום כו' ולכשיחזור ישלם דברי ר' אליעזר אר"ח מדות חסידות שנו כאן א"ר חנא תני ישלם כו' ועוד מדר' אליעזר ליקום וליתב וקשה טובא אמאי לא ליקום וליתב מדר' אליעזר דהא רב גוברי' הוא ומאי חטא ר' אליעזר דמדידי' אין להקשות. ואמרתי דודאי מדרבי אליעזר בלא"ה מוכח דלא ס"ל כרב חסדא בהאי דמזיק מתנות כהונה מדר"א מחייב הכי קרן וחומש וז"ל מדר' אליעזר ליקום וליתב בתמי' הא לדידי' ודאי לא ס"ל האי דרב חסדא ורב חסדא רק אליבא דר' יהושע אמר למילתי' קל וצח:

והשתא דאתאן לזה פרקתי נמי קושית הרב פה ממתני' מכות דמקשה דהא יש לקיים הזמה בממון דהא חייב לשלם הקרן על התרומה שאכל. ונראה דלא קשה דודאי כיון

שכ' הרמב"ם דחייב בקרן ופטור מחומש האי דמחייב בקרן לאו משום כפרה כלל כיון דפטור מחומש וכמו שקיי"ל במתניתין דתרומות משנה ד' זה הכלל כל המשלם קרן וחומש התשלומין תרומה ואם רצה הכהן למחול אינו מוחל וכל המשלם את הקרן ואינו משלם חומש התשלומין חולין ואם רצה הכהן למחול מוחל והרי כתבו תוס' כתובות (ל"ב) ד"ה זר שאכל דכל מקום שכהן אינו מוחל טעמא משום כיון דלכפרה היא לכך אינו יכול למחול ובכל מקום שהכהן יכול למחול היכי דאין התשלומין משום כפרה אלא משום גזל כשאר בעלים וא"כ נקוט כללים אלו בידך כיון שכתב הרמב"ם דפטור משום חומש ע"כ התשלומין לאו משום כפרה דאי משום כפרה אי אפשר דלא לחייב חומש וע"כ רק משום דאכל מאי דלאו דידי' כיון דאינו כהן גמור וצריך לשלם הקרן ועכ"פ קשיא אמאי משלם הא הו"ל כאוכל מתנות כהונה או שהזיקן כאשר בארנו לעיל והדבר קצת צריך עיון. וע"כ לומר כיון דפסק הרמב"ם (פ"ט מהלכות בכורים) דהמזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם משום דהוי ממון שאין לו תובעין וכ' שם הרב הכ"מ דלכך נקט הרמב"ם האי טעמא משום דהוי ממון שאין לו תובעין ולא נקט לישנא קמא דכתיב זה משפט הכהנים לפי דהרמב"ם רצה לומר דעכ"פ חייב לשלם לצאת ידי שמים דאי משום זה פטור אפילו לצאת י"ש דהתורה פטרו ואי משום דהוי ממון שאל"ת חייב לצאת י"ש כמ"ש תוס' חולין (ק"ל ע"ב) ד"ה ואבע"א וכן כתב הרא"ש שם וכל הפוסקים אחריהם ולפי"ז הכי נמי מאי דכתב הרמב"ם דחייב בקרן היינו לצי"ש אבל באמת אי אפשר לשום כהן לתבוע משום דהוי ממון שאל"ת. ומעתה נחזי אנן דזה הוא הדין באמת באחד שנודע לו שהוא בן גרושה והעדים מעידים אמת א"כ חייב לשלם לצאת י"ש אבל הכא במשנתינו שהוזמו עדים ועל שקר היו מעידין א"כ א"א לקיים הזמה בממון דעדים אמרו על מה אנו משלמין לו דמי התרומה שאכל הלא לא חייבנו דבר דהא הוא לא היה משלם כלל דבב"ד לא היו מוציאין ממנו משום דהוי ממון שאל"ת ולצאת י"ש הלא לא היה משלם דבר דהא הוא היה יודע ששקר הוא ואין הוא בן גרושה וא"כ לא היה משלם לצאת י"ש ואם יש לומר דאיירי המתני' כ"ז שלא הוזמו לא היה יודע הכהן שהעידו עליו בעצמו אם שקר הדבר ואולי האמין להם והיה משלם לצאת ידי שמים חדא דזה צריך חקירה ומדברי הרמב"ם הלכות עדות משמע מכמה מקומות שדין הזמה לא שייך כלל אם אין הבעל דבר שהעידו עליו מכחישין וכתבנו מזה במקומות ארוכות ועוד מאן יימר לן אם כזאת מחייבין העדים ממון אם לא שחייבוהו ממון שמוציאין ממנו בב"ד והדבר צריך שקידה אם עדים מחייבין אחד בדבר שאין התשלומין אלא לצאת י"ש והוזמו אם חייבים כלל בהזמה דהעדים יכולין לומר מי יודע אם ישלם אם לא ישלם וגם בזה אנכי

עמדתי בזה בהל' עדות והבאתי כמה ראיות לכאן ולכאן ופה אין מקום המאסף ומה שיש להקהות מענין פדיון הבן שהוא דבר מסוים לשעבר ויש לו תובעין דאם הוא אינו כהן הרי אין הוא פדוי וצריך לפדות את עצמו ע"י כהן אחר וא"כ הרי שייך הזמה כ"ז כתבתי במ"א ואין להאריך כאן: